

III. PRZEGLĄD ORZECZNICTWA

ORZECZNICTWO IZBY KARNEJ I IZBY WOJSKOWEJ SĄDU NAJWYŻSZEGO

Kodeks karny

Art. 10. Zabór pojazdu mechanicznego w celu krótkotrwałego użycia (art. 214 § 1 k.k.) i następnie prowadzenie tego pojazdu przez sprawcę znajdującego się w stanie wskazującym na użycie alkoholu (art. 87 § 1 kodeksu wykroczeń) — stanowią dwa odrębne czyny pozostające ze sobą w zbiegu realnym. (Siedmiu sędziów 17 VIII 1972 r. — VI KZP 13/72).

Art. 43. Przepis art. 43 k.k. ma zastosowanie nie tylko w wypadku skazania za jedno z przestępstw komunikacyjnych przewidzianych w rozdziale XX k.k., lecz także w razie skazania za jakiegokolwiek inne przestępstwo, wynikające z naruszenia zasad bezpieczeństwa w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym.

Przestępstwo z art. 160 § 1 k.k. polegające na tym, że kierujący pojazdem mechanicznym na skutek naruszenia zasad bezpieczeństwa w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym naraża człowieka na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia, ciężkiego uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia, jest przestępstwem skierowanym przeciwko bezpieczeństwu w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym i art. 43 k.k. ma zastosowanie do sprawcy takiego przestępstwa. (24 VIII 1972 r. — VI KZP 19/72).

Art. 50. W przypisie art. 50 k.k. są zawarte trzy dyrektywy wymiaru kary. Prewencja ogólna nie jest więc jedyną dyrektywą, przy czym kodeks karny nie wypowiada się za wąsko pojętą prewencją ogólną w sensie odstraszenia, lecz przede wszystkim za takim społecznym oddziaływaniem kary, które polegać będzie na kształtowaniu w społeczeństwie prawidłowych postaw i ocen prawnych oraz przekonania, że przestępcy są sprawiedliwie karani w sposób zindywidualizowany, a nie szablonowo.

Oprócz stopnia społecznego niebezpieczeństwa czynu i celów kary w zakresie społecznego jej oddziaływania kodeks karny nakazuje brać również pod uwagę jej cele zapobiegawcze i wychowawcze w stosunku do sprawcy ze względu na jego właściwości i warunki osobiste oraz sposób jego życia przed popełnieniem przestępstwa i zachowanie się po jego popełnieniu, a co pozwala na indywidualizację kary, do czego kodeks karny tak wielką przywiązuje wagę. (26 IX 1972 r. — V KRN 387/72).

Art. 59. Orzeczenie nawiązki na podstawie art. 59 § 3 k.k. wiąże się ze skazaniem sprawcy za określony występki o charakterze chuligańskim; w razie jednoczesnego skazania sprawcy za kilka takich występki, sąd może co do każdego z nich orzec nawiązkę. Zasady łączenia kar przewidziane w rozdziale IX kodeksu karnego nie mają zastosowania do nawiązki. (20 VII 1972 r. — VI KZP 15/72).

Art. 15. Przepis art. 75 § 2 k.k. w żadnym swoim punkcie nie dopuszcza możli-

wości nałożenia na skazanego, któremu zawieszono warunkowo wykonanie kary pozbawienia wolności, takiego obowiązku, który by w swej treści stanowił jedną z kar dodatkowych wymienionych w art. 38 k.k. lub jej element. (20 IX 1972 r. — I KR 134/72).

Art. 99. Niebezpieczeństwo dla porządku prawnego jest poważne — w rozumieniu art. 99 i 100 § 1 k.k., jeżeli pozostawanie sprawcy na wolności grozi realnie popełnieniem przez niego czynu zabronionego, określonego w art. 120 § 1 k.k. (Siedmiu Sędziów 12 X 1972 r. — VI KZP 51/72).

Art. 100. Sąd, który wydał wyrok w I instancji, rozstrzygając przed zwolnieniem skazanego z zakładu leczniczego o wykonaniu kary pozbawienia wolności, władny jest warunkowo zwolnić skazanego z odbycia tej kary. (Siedmiu Sędziów 29 VI 1972 r. — VI KZP 23/72).

Art. 148. Sprawca działa pod wpływem silnego wzburzenia usprawiedliwionego okolicznościami tylko wtedy, gdy doznaje dostatecznie silnej krzywdy moralnej, czy materialnej, ale nie od kogokolwiek, lecz tylko od pokrzywdzonego. (16 VI 1972 r. — II KR. 64/72).

Art. 148 § 2. Zastosowanie art. 148 § 2 k.k. uzasadnione jest wtedy, gdy sprawca działa pod wpływem rzeczywiście silnego wzburzenia i gdy to wzburzenie jest usprawiedliwione okolicznościami. Uprzywilejowane są tylko te stany z najwyższym stopniem nasilenia afektu. Jednakże niewątpliwym jest, że większość czynów, zwłaszcza przeciwko życiu, to czyny wynikające z przeżywanych przez sprawców afektów fizjologicznych o różnym nasileniu. (7 VII 1972 r. — III KR 95/72).

Art. 168. Przepis art. 168 k.k. udziela ochrony karnoprawnej sferze wolności seksualnej każdej osobie, bez względu na jej sposób prowadzenia się przed faktem targnięcia się sprawcy na wolność tej osoby w zakresie jej życia seksualnego. (8 XI 1972 r. — Rw 1111/72).

Art. 184. Przepis art. 184 k.k. daje ochronę karnoprawną rodzinie sprawcy, osobom pozostającym w stosunku zależności od niego oraz małoletnim i upośledzonym umysłowo, o ile osoby te pozostają w stosunku stałej lub przynajmniej przemijającej zależności od sprawcy. Dla bytu tego przestępstwa, poza spełnieniem innych warunków określonych w art. 184 k.k. nie wystarcza zależność zupełnie przypadkowa, wywołana samym czynem przestępnym i nie mająca wpływu na kształtowanie losu osoby pokrzywdzonej. (9 XI 1972 r. — Rw 1101/72).

Art. 200. Dla przyjęcia kwalifikacji prawnej z art. 200 § 1 k.k. wystarczy stwierdzenie, że sprawca sprawował funkcję, z której wynikał obowiązek ochrony, przechowania, ubezpieczenia lub nadzoru mienia społecznego. Kwestia zaś materialnej odpowiedzialności nie ma istotnego znaczenia, gdyż istotne jest, czy sprawca zarządza mieniem społecznym, czy jest odpowiedzialny za jego ochronę lub przechowywanie w związku z zajmowanym stanowiskiem lub funkcją. (13 X 1972 r. — III KR 158/72).

Art. 208. Pojęcie szczególnej zuchwałości przewidziane w art. 208 k.k. odnosi się do takiego sposobu działania, które na skutek swojej jawności, gwałtowności, zaskoczenia, zastraszenia itp. cech manifestacyjnie niejako okazuje lekceważenie prawa własności mienia.

Wykorzystanie ścisku czy tłoku wsiadających do pociągu podróжных, a nawet wywoływanie tzw. sztucznego tłoku w celu ułatwienia dokonania kradzieży, choć pozornie może wskazywać na zwiększone ryzyko sprawcy, a zatem i na jego tu-

pet, zuchwałość, nie może być równoznaczne ze szczególną zuchwałością, gdyż w gruncie rzeczy działanie sprawcy ma na celu nie okazanie lekceważenia prawa własności mienia, lecz ukrycie czynności kradzieży i jest tylko sposobem popełnienia tego przestępstwa, dającym szansę pomyślnego dla sprawcy jej dokonania.

Kradzież kieszonkowa dokonywana najczęściej w miejscach zgrupowania ludzi nie wypełnia dyspozycji art. 208 k.k. (9 X 1972 r. — Rw 985/72).

Art. 227. W zależności od konkretnej sytuacji przerabianie pieniędzy, a następnie puszczenie ich w obieg może stanowić dwa odrębne przestępstwa. Zbrodnia z art. 227 § 1 k.k. nie może być uznana za czyn współukarany na skutek skazania za występki z art. 227 § 2 k.k. (18 V 1972 r. — IV KR 71/72).

Art. 227. Istota przestępstwa z art. 227 § 2 k.k. nie ogranicza bynajmniej społecznego niebezpieczeństwa czynu jedynie do „narażenia Skarbu Państwa na straty”, lecz polega ona na skutecznym zwalczaniu wszelkiej działalności zmierzającej do wprowadzenia do obrotu fałszywych pieniędzy krajowych lub zagranicznych albo papierów wartościowych, powodując przez to skutki odbijające się poważnie na procesach gospodarczych i uderzających dotkliwie szerokie masy społeczeństwa. Przestępstwo z art. 227 k.k. jest czynem o wysokim stopniu społecznego niebezpieczeństwa i zwalczanie tego rodzaju przestępstw wymaga surowej represji karnej. (29 VI 1972 r. — III KR 105/72).

Kodeks postępowania karnego

Art. 4. Wyjaśnienia oskarżonego — nawet jeśli są w swej treści pomówieniem — stanowią pełnowartościowy środek dowodowy, podlegający jak każdy inny środek dowodowy ocenie sądu. Środek ten jako pochodzący od osoby bezpośrednio zainteresowanej w wyniku sprawy, a w zasadzie wolnej od odpowiedzialności za fałszywe depozycje, wymaga z reguły zwiększonej wnikliwości sądu i ostrożności w przyjmowaniu go za podstawę ustaleń sądowych. (10 VI 1972 r. — II KR 25/72).

Art. 4. Sąd karny nie jest związany ani orzeczeniem sądu lub prokuratora ani też ustaleniami faktycznymi lub treścią orzeczenia w sprawie jednego ze współuczestników przestępstwa rozpoznawanej odrębnie, gdy następnie rozpoznaje sprawę innego współuczestnika. Treść prawomocnego orzeczenia oraz ustalenia faktyczne w niej zawarte mają dla rozpoznawanej sprawy innego współuczestnika wyłączne znaczenie dowodowe i podlegają swobodnej ocenie dowodów na zasadach ogólnych. Przedmiotem dowodu mogą być okoliczności ustalone i rozstrzygnięte w innym postępowaniu, jeżeli mają one znaczenie dla aktualnie rozpoznawanej sprawy. (Siedmiu Sędziów 7 XI 1972 r. — V KRN 408/72).

Art. 4. Wyjaśnienia oskarżonego, złożone w śledztwie, a następnie odwołane lub zmienione — niezależnie od tego, czy nastąpiło to jeszcze w toku postępowania przygotowawczego, czy dopiero na rozprawie sądowej — stanowią dowód w sprawie, który tak samo, jak każdy inny dowód podlega swobodnej, lecz nie dowolnej ocenie sądu orzekającego.

Wyjaśnienia takie należy ocenić z całą ostrożnością, przy zachowaniu dużej dozy krytycyzmu i zasad logicznego rozumowania, w konfrontacji z pozostałymi dowodami i okolicznościami sprawy, jedynie bowiem wtedy można dojść do prawidłowych i bezbłędnych wniosków w ocenie tego dowodu.

Fakt odwołania lub zmiany wyjaśnień złożonych w postępowaniu przygotowawczym, wcale nie świadczy sam przez się o ich nieprawdziwości, zwłaszcza zaś wtedy, gdy odwołujący nie potrafi w sposób przekonujący wytłumaczyć przyczyn złożenia odmiennych wyjaśnień, a sąd orzekający fakt ten rozważy i uzasadni,

dłaczego przyczyny odwołania uznał za nieprzekonywające. (2 X 1972 r. — III KR 114/72).

Art. 5. Prawo karne, zarówno procesowe, jak i materialne nie reguluje składania tzw. negatywnych wniosków i związanych z tym skutków materialno-prawnych. Pod względem procesowym złożenie tzw. negatywnego wniosku jest równoznaczne z brakiem takiego wniosku i wywołuje ten skutek, a mianowicie że postępowania nie wszczynają się, a wszczęte należy umorzyć, bowiem brak jest dodatniej przesłanki (wniosku o ściganie), by postępowanie mogło się toczyć (art. 11 pkt 4 k.p.k.). Pod względem materialno-prawnym złożenie tzw. negatywnego wniosku jest także równoznaczne z brakiem takiego wniosku i nie powoduje wygaśnięcia prawa osoby uprawnionej do złożenia wniosku o ściganie, byleby to nastąpiło przed upływem okresu przedawnienia (art. 105 k.k.)

Prawo karne łączy określone skutki jedynie ze złożeniem wniosku o ściganie w tym sensie, że z chwilą złożenia takiego wniosku przez osobę uprawnioną, postępowanie toczy się wówczas z urzędu niezależnie od „dalszej” woli tej osoby (art. 5 § 3 k.p.k.). Skoro prawo karne takich skutków nie wiąże ze złożeniem negatywnego wniosku, to uznać należy, że jakakolwiek analogia nie jest możliwa. (10 V 1972 r. — IV KR 57/72).

Art. 26. Przepis art. 26 k.p.k. jest przepisem instrukcyjnym, podyktowanym względami praktycznymi i dlatego też przy przekazywaniu sprawy innemu równorzędnemu sądowi mogą mieć istotne znaczenie względy praktyczne wiążące się z szybkością postępowania i ekonomią procesową. (11 XI 1972 r. — III KO 63/72).

Art. 158. Przepis art. 158 k.p.k. stojąc na straży przestrzegania zasady bezpośredniości zabrania zastępowania dowodu z wyjaśnień oskarżonego treścią pism lub zapisków, sporządzonych w sposób nie przewidziany przez kodeks postępowania karnego przez organy MO, pełnomocników i obrońców lub przez samego oskarżonego.

Kodeks postępowania karnego nie zabrania natomiast ujawnienia na rozprawie — w celu weryfikacji złożonych na niej wyjaśnień oskarżonego — wszelkich wcześniejszych jego oświadczeń, sporządzonych w formie listów, zapisków, notatek itp. Dokumenty takie podlegają odczytaniu i ocenie na podstawie art. 339 § 2 i art. 357 k.p.k. (12 IX 1972 r. — V KRN 361/72).

Art. 183. Zgodnie z art. 176 § 1 k.p.k. biegłych (z jakiegokolwiek dziedziny) powołuje się wówczas, gdy dla rozstrzygnięcia sprawy konieczne są wiadomości specjalne.

W zakresie badań psychiatrycznych konieczność taka nie wchodzi w grę w każdej sprawie, lecz jedynie wówczas, gdy co do stanu poczytalności oskarżonego istnieją uzasadnione wątpliwości. Wprawdzie kodeks postępowania karnego określenia takiego w art. 183 nie używa, jednakże oczywistym jest, że gdy stan psychiczny oskarżonego nie wykazuje odstępstw od normy, a w każdym razie, gdy nie istnieją przynajmniej uzasadnione co do tego wątpliwości, to nie zachodzi potrzeba posługiwania się „wiadomościami specjalnymi” poprzez powoływanie biegłych psychiatrów. (10 VII 1972 r. — I KR 125/72).

Art. 388. Ze względu na treść art. 9 k.p.k., gwarantującego oskarżonemu nie tylko tzw. „obronę formalną”, lecz także „obronę materialną” — bezwzględny powód rewizyjny z art. 388 pkt 6 k.p.k. będzie zachodził również wówczas, gdy oskarżony formalnie będzie miał obrońcę, lecz obrona jego w sensie materialnym będzie uniemożliwiona.

Sprzeczność interesów oskarżonych może dotyczyć różnorodnych okoliczności —

bardziej lub mniej istotnych. Wzajemne pomówienia współoskarżonych mogą być bądź podstawowym dowodem w sprawie, bądź też przy istnieniu innych dowodów bezpośrednich, mogą nie mieć większego waloru dowodowego. Nie można więc a priori założyć, że każda kolizja interesów oskarżonych będzie uniemożliwiała ich wspólną obronę przez jednego obrońcę. W każdym wypadku kwestia waloru dowodowego pomówień wymaga rozważenia i oceny pod tym kątem widzenia, czy naruszenie przepisu art. 76 k.p.k. mogło mieć wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia. (15 IX 1972 r. — IV KR 178/72).

Art. 389. Pojęcie „oczywistej niesprawiedliwości” w rozumieniu art. 389 k.p.k. nie jest jedynie pojęciem formalnym, ale musi być wypełnione konkretną treścią (materialną) przede wszystkim w sferze dociekań prawdy materialnej. W konsekwencji zaś tego stanowiska każdą podstawę rewizyjną sąd może uwzględnić z urzędu, jeżeli była przyczyną oczywiście niesprawiedliwego orzeczenia. (10 III 1972 r. — V KRN 21/72).

Opracował
Stefan Kalinowski

ORZECZNICTWO CYWILNE SĄDU NAJWYŻSZEGO

Kodeks cywilny z 23 IV 1964 r. (Dz. U. Nr 16, poz. 93; zra. Dz.U.Nr 21 z 1971 r., poz. 252).

Art. 59. „W wypadku sporządzenia bezwarunkowej umowy sprzedaży uprawnionemu z tytułu prawa pierwokupu przysługuje roszczenie z art. 59 kc (III CZP 90/72 z 22 I 1973 r.).

Art. 117 w zw. z art. 43 § 2 k.r. i op. „Żądanie ustalenia nierównych udziałów małżonków w majątku wspólnym nie ulega przedawnieniu”. (Uchwała III CZP 83/72 z 22 XI 1972 r.).

Art. 117 § 3. Za usprawiedliwione wyjątkowymi okolicznościami należy uznać opóźnienie dochodzenia naprawienia szkód, spowodowanych nieszczęśliwym wypadkiem, w sytuacji, gdy powód wskutek małoletności nie mógł dochodzić roszczenia osobiście, wskutek zaś nieporadności swych rodziców i ich ciężkiego stanu materialnego był praktycznie ograniczony w należyтым prowadzeniu jego spraw przez jego przedstawicieli ustawowych. (I CR 120/72 z 6 VI 1972 r.).

Art. 118. „Roszczenie właściciela z tytułu bezumownego korzystania z jego rzeczy ulega 10-letniemu przedawnieniu” (Uchwała III CZP 70/72 z 24 X 1972 r.).

Art. 153. Rozgraniczenia według ostatniego spokojnego stanu posiadania (art. 153 k.c.) nie można opierać na treści wyroku zapadłego w sprawie o naruszenie posiadania (art. 478 k.p.c.). Z wyroku takiego bowiem może wynikać tylko ostatni stan posiadania. (III CRN 84/72 z 19 V 1972 r.).

Art. 206 i 207. „W wypadku, gdy Skarb Państwa, będąc współwłaścicielem nieruchomości rolnej, korzysta nadal — po uchyleniu dekretu z dnia 9 II 1953 r. o całkowitym zagospodarowaniu użytków rolnych (Dz. U. Nr 11, poz. 40) i po ekspiracji tytułu do korzystania z pozostałych udziałów wydanego na podstawie art. 10 tego dekretu — z całej nieruchomości, obowiązany jest do rozliczenia się w sprawie o zniesienie współwłasności lub o dział spadku z tytułu pobranych korzyści (art. 206 i 207 k.c. oraz art. 618 i 683 k.p.c.); rozliczenie następuje według zasad

ogólnych, określonych bliżej w wytycznych wymiaru sprawiedliwości i praktyki sądowej z dnia 15 grudnia 1969 r. w sprawach o dział spadku obejmujący gospodarstwo rolne (III CZP 12/69, OSNCP 1970, poz. 39)". (Uchwała III CZP 85/72 z 14 XII 1972 r.).

Art. 412. „Okoliczność, że sprawca kradzieży naprawił wyrządzoną szkodę, nie pozbawia Skarbu Państwa roszczenia z art. 412 k.c. o wydanie kwoty otrzymanej od pasera za przedmiot kradzieży". (III CZP 91/72 z 22 I 1973 r.).

Art. 415. Producent i sprzedawca ponoszą względem nabywcy odpowiedzialność odszkodowawczą za szkodę powstałą w wyniku niedostatecznego ostrzeżenia nabywcy o grożącym mu niebezpieczeństwie, związanym z użyciem nabywanej rzeczy oraz niezapewnienia kupującemu równoczesnego nabycia lub skorzystania z właściwych urządzeń ochronnych ze względu na niedostępność ich w ogólnym obrocie handlowym. Na producencie wytwarzającym wysoce szkodliwe trucizny spoczywa obowiązek zastosowania takiego ostrzeżenia, aby stosujący go, mógł z łatwością przekonać się, że preparat stanowi nie tylko środek niebezpieczny, ale grożący śmiercią. Ostrzeżenie takie powinno być sformułowane w sposób dostatecznie jasny i odróżniający ogólną szkodliwość w rozumieniu potocznym tego słowa od szkodliwości, z którą może łączyć się utrata życia. (II CR 218/72 z 28 VI 1972 r.).

Art. 537 § 3. „Nabywca biletu lotniczego komunikacji międzynarodowej, który uiścił cenę według cennika stosowanego w dniu nabycia, nie jest zobowiązany do zapłaty różnicy ceny wynikającej z poufnego i niepublikowanego zarządzenia nr 119 Ministra Finansów z dnia 17. 12. 1970 r., którego treść została podana do wiadomości po dacie nabycia biletu". (Uchwała III CZP 86/72 z 11 I 1973 r.).

Art. 556 i n. oraz art. 577 i n. „W wypadku dostarczenia w stosunkach między jednostką gospodarki uspołecznionej a inną osobą zamiast sprzedanej rzeczy, dotkniętej wadą fizyczną, rzeczy wolnej od wad — ani przepisy o rękojmi, ani przepisy o gwarancji nie uzasadniają obowiązku zapłacenia przez kupującego wynagrodzenia za zgodne z przeznaczeniem zużycie rzeczy wymienionej. Nie jest także dopuszczalne nałożenie na kupującego takiego obowiązku w drodze umowy". (Uchwała składu 7 sędziów SN III CZP 48/72 z 26 X 1972 r.).

Art. 951. „Nieważność testamentu przewidzianego w art. 951 k.c, spowodowana zamieszczeniem w nim zarządzeń dwóch spadkobierców (art. 492 k.c), nie stanowi przeszkody do uznania oświadczeń woli złożonych przez tych spadkodawców za dwa oddzielne testamenty ustne". (Uchwała III CZP 88/72 z 12 XII 1972).

Kodeks rodzinny i opiekuńczy z 25 II 1964 r. (Dz. U. Nr 9, poz. 59).

Art. 128 i 133 § 2. Także roszczenia alimentacyjne należy — stosownie do okoliczności — oceniać według zasad współżycia społecznego wytyczających granice uprawnień. Nadużycie prawa w tym zakresie może przejawiać się w tym, że osoba uprawniona w świetle przepisów prawa (art. 128 i 133 § 2 k.r.o.) do żądania alimentów doprowadza w celach szkodliwych swoim zachowaniem, niezgodnym ostatecznie z jej własnym interesem do powstania stanu, który obiektywnie należałoby zakwalifikować jako stan niedostatku w sensie art. 133 § 2 k.r.o. (III CRN 48/72 z 4 V 1972 r.).

Dekret z 13 IX 1946 r. o rozgraniczeniu nieruchomości (Dz. U. nr 53, poz. 296 ze zmi.).

Art. 1. Orzeczenie o rozgraniczeniu nieruchomości, w którym oznaczono jedynie ich granicę, stanowi tytuł egzekucyjny, podlegający zaopatrzeniu klauzulą wykonalności i wykonaniu w zakresie, w jakim określa art. 1 dekretu z 13 IX 1946 r. o rozgraniczeniu nieruchomości (Dz. U. Nr 53, poz. 296 ze zmian.) i z tych względów przepisy art. 776, 777 i 781 k.p.c. w związku z art. 14 ust. 2 dekretu oraz art. 13 § 2 k.p.c. mają tu odpowiednie zastosowanie (III CRN 115/72 z 7 VI 1972 r.).

Ustawa z 29 V 1957 r. o wyłączeniu spod publicznej gospodarki lokalami domów jednorodzinnych oraz lokali w domach spółdzielni mieszkaniowych (Dz. U. z 1962 r. Nr 47, poz. 228 ze zm.).

Art. 8 ust. 1. „Najemcy, który po wejściu w życie ustawy z dnia 28 V 1957 r. — o wyłączeniu spod publicznej gospodarki lokalami domów jednorodzinnych oraz lokali w domach spółdzielni mieszkaniowych (Dz. U. z 1962 r. Nr 47, poz. 228 ze zm.) zajął na podstawie decyzji o przydziale lokal w domu objętym przepisami powołanej ustawy, nie przysługuje ochrona przewidziana w art. 8 ust. 1 tej ustawy również w wypadku, gdy zajął ten lokal przed powstaniem przesłanki do wyłączenia domu spod publicznej gospodarki lokalami i wydaniem decyzji o jego wyłączeniu”. (Uchwała III CZP 64/72 z 13 X 1972 r.).

Ustawa z 17 II 1961 r. o spółdzielniach i ich związkach (Dz. U. Nr 12, poz. 61).

Art. 136 § 1 i 147. „1) Członek spółdzielni budowlano-mieszkaniowej wtedy tylko może zbyć spółdzielcze prawo do lokalu po innych niż obowiązujące w budownictwie spółdzielczym cenach, gdy nabywa nowe mieszkanie również po cenach wolnorynkowych;

2) Jeżeli jednak członek takiej spółdzielni posiadający w niej spółdzielcze prawo do lokalu uzyskuje inne mieszkanie w tej samej lub innej spółdzielni po cenach obowiązujących w budownictwie spółdzielczym, to zajmowany dotąd lokal pozostaje do dyspozycji tej spółdzielni, której ostatnio był członkiem”. (I CR 130/72 z 5 V 1972 r.).

Rozporządzenie Rady Ministrów z 24 IV 1968 r. w sprawie obowiązkowych ubezpieczeń komunikacyjnych (Dz.U. Nr 15, poz. 89, zm. Dz.U. Nr 11, poz. 108).

§ 4. ust. 2 pkt 1. „Zarówno § 4 ust. 2 pkt 1 (rozp. Rady Ministrów z 24 IV 1968 r. w brzmieniu pierwotnym (Dz. U. Nr 15, poz. 89) jako też w brzmieniu § 1 pkt 2) rozp. Rady Ministrów z dnia 20 IV 1971 r. (D.U. Nr 11, poz. 108) nie wyłącza odpowiedzialności Państwowego Zakładu Ubezpieczeń z tytułu wypadku komunikacyjnego wobec poszkodowanego pracownika, któremu przysługują świadczenia na podstawie przepisów ustawy z 23 I 1968 r. o świadczeniach pieniężnych przysługujących w razie wypadku przy pracy (Dz. U. nr 3, poz. 8), gdy wypadek został spowodowany przez pojazd nie będący w posiadaniu lub w dyspozycji zakładu pracy, który zatrudnia poszkodowanego pracownika” (III CZP 80/72 z 20 XII 1972 r.).

Ustawa z 26 X 1971 r. o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych (Dz. U. Nr 27, poz. 250).

Art. 1. „Przepisów art. 1 ustawy z dnia 26 X 1971 r. o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych (Dz.U. Nr 27, poz. 250) nie stosuje się do takich nieruchomości, które stanowiły własność obywateli państw obcych w dniu wejścia tej ustawy w życie”. (Uchwała CZP 92/72 z 24 I 1973 r.).

Art. 12. „Decyzja właściwego do spraw rolnych organu prezydium powiatowej rady narodowej bądź też decyzja właściwej komisji do spraw uwłaszczenia, stwierdzająca — na podstawie art. 12 ustawy z dnia 26 X 1971 r. o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych (Dz. U. Nr 27, poz. 250) — nieodpłatne nabycie poszczególnych części nieruchomości spadkowej oraz poszczególnych spadkobierców jako samoistnych posiadaczy tych części, wyłącza dopuszczalność orzekania w sądowym postępowaniu o dział spadku o splatach i dopłatach z tytułu dziedziczenia tej nieruchomości”. (Uchwała III CZP 94/72 z 24 I 1973 r.)

Art. 14. „1). Przepisy art. 14 ustawy z dnia 26 X 1971 r. o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych (Dz. U. Nr 27, poz. 250) o zawieszeniu postępowania dotyczącego własności nieruchomości podlegającej jej przepisom ma w drodze analogii zastosowanie do spraw, w których postępowanie sądowe zostało wszczęte po dniu wejścia w życie wymienionej ustawy.

2. Wymienione przepisy mają zastosowanie także wtedy, gdy możliwość wydania przez właściwy do spraw rolnych organ prezydium powiatowej rady narodowej orzeczenia o nabyciu własności nieruchomości na podstawie przepisów ustawy odnosi się nie do strony procesowej (uczestnika postępowania), lecz do osoby trzeciej”. (Uchwała III CZP 51/72 z 13 X 1972 r.)

Art. 14. „W wypadku gdy osoba trzecia spełnia warunki do nabycia — w trybie ustawy z dnia 26 X 1971 r. o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych (Dz. U. Nr 17, poz. 250) — własności nieruchomości rolnej, objętej wnioskiem o przejęcie na własność państwa na podstawie ustawy z dnia 28 IV 1962 r. o przejmowaniu nieruchomości na własność państwa za zaległe należności (tekst jedn. Dz. U. z 1969 r., Nr 17, poz. 130), sąd powinien zawiesić postępowanie w sprawie do czasu wydania przez właściwy do spraw rolnych organ prezydium powiatowej rady narodowej decyzji stwierdzającej nabycie nieruchomości przez posiadacza samoistnego względnie orzekającej o przekazaniu nieruchomości na własność dotychczasowego posiadacza zależnego”). (Uchwała III CZP 68/72 z 24 X 1972 r.)

Art. 14 ust. 4. „Z umorzeniem postępowania egzekucyjnego wszczętego na podstawie tytułu egzekucyjnego, o którym mowa w art. 14 ust. 4 ustawy z dnia 26 X 1971 r. o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych (Dz. U. Nr 27, poz. 250), podlegają umorzeniu również zasądzone tym tytułem koszty procesu”. (Uchwała III CZP 71/72 z 16 X 1972 r.)

Kodeks postępowania cywilnego z 17 XI 1964 r. (Dz. U. Nr 43, poz. 226; sprost.: Dz. U. z 1965 r. Nr 15, poz. 113).

Art. 1 i 2 § 1. Okoliczność, że co do nieruchomości, będącej przedmiotem współwłasności, zostało wszczęte postępowanie wywłaszczeniowe, nie stanowi przeszkody do żądania przez współwłaściciela w procesie przeciwko innemu współwłaścicielowi ustalenia praw przysługujących powodowi z tytułu dokonanych przez niego nakładów na faktycznie wydzielonej ze wspólnej nieruchomości i użytkowanej przez niego działce gruntu. Spór między współwłaścicielami co do zakresu ich uprawnień wynikających z łączącego ich stosunku współwłasności, nie został poddany właściwości organu administracji państwowej, orzekającego o wywłaszczeniu i odszkodowaniu, jest więc sporem dotyczącym stosunków z zakresu prawa cywilnego, podlegającym rozpoznaniu w drodze sądowej. (III CRN 607/71 z 14 VII 1972 r.)

Art. 111 § 1 pkt. 3. Jeżeli powód powództwem o naprawienie szkód wynikłych z wypadku w zatrudnieniu objął odszkodowanie za zniszczenie lub uszkodzenie

w tymże wypadku własnego samochodu, to żądanie takiego odszkodowania nie jest objęte zwolnieniem od kosztów sądowych przewidzianych w art. 111 § 1 pkt 3 k.p.c. (I CZ 76/72 z 6 VI 1972 r.).

Art. 179 § 3 w zw. z art. 742. „Podczas zawieszenia postępowania dopuszczalne jest uchylenie lub zmiana zabezpieczenia powództwa (wniosku). — (Uchwała III CZP 67/72 z 16 X 1972 r.).

Art. 394 w zw. z art. 1119-1128. Na postanowienie nie uwzględniające żądania pozwanego, by powód złożył kaucję aktyryczną, nie przysługuje zażalenie. (I CZ 46/72 z 3 V 1972 r.).

Art. 901. „Egzekucja z wkładu oszczędnościowego w Powszechnej Kasie Oszczędności, na który została wystawiona imienna książeczka oszczędnościowa, może być prowadzona przez wierzyciela nie będącego jednostką gospodarki społeczno-nej wyłącznie w trybie przewidzianym w art. 901 k.p.c.". (Uchwała III CZP 65/72 z 24 X 1972 r.).

Art. 998 § 1. „Podstawą zażalenia na postanowienie co do przysądzenia własności (art. 998 § 1 k.p.c.) nie może być uchybienie art. 976 § 1 k.p.c., polegające na dopuszczeniu do udziału w przetargu osoby, która nie może w nim uczestniczyć". (Uchwała III CZP 69/72 z 4 X 1972 r.).

Art. 1103 pkt 3. Ze sformułowania art. 1103 pkt 3 k.p.c. wynika, że poddanie jurysdykcji krajowej wymienionych w tym przepisie spraw nastąpiło wyłącznie w oparciu o kryteria przedmiotowe (cechy zobowiązania). W tych warunkach dokonanie przelewu wierzytelności na inną osobę nie może mieć wpływu na istnienie jurysdykcji krajowej. (I CZ 176/71 z 18 IV 1972 r.).

Ustawa z 13 VI 1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 24, poz. 110 ze zm.).

Art. 11 ust. 1. „W postępowaniu wieczysto-księgowym o wpis hipoteki przymusowej brak podstaw z art. 11 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych do obciążenia właściciela nieruchomości kosztami sądowymi, których wnioskodawca nie miał obowiązku uiścić". (III CZP 96/72 z 15 I 1973 r.).

*Opracował
Henryk Dąbrowski*

ORZECZNICTWO GŁÓWNEJ KOMISJI ARBITRAŻOWEJ

Kodeks cywilny (Dz. U. nr 16, poz. 93).

Art 4 i 386. Zarządzenie resortu jednej ze stron nie może ograniczyć lub zmniejszyć zakresu uprawnień i roszczeń o zawarcie lub wykonanie umów przedsiębiorstw znajdujących się poza pionem organizacyjnym tego resortu.

Z motywów uzasadnienia:

[...] Umowa między przedsiębiorstwem B. a Zakładami Z. jest tylko jednym z ogniw wykonania porozumienia pięciu resortów w sprawie rozwoju branż związanych z budownictwem, a w szczególności budowy i rozbudowy cegielń produkujących cegłę wapienno-piaskową. Porozumienie to nadal obowiązuje. Postanowienie porozumienia pięciu resortów nie może ubezskutecznić jednostronne wycofanie się jednego z resortów z zawartego porozumienia. Zarówno umowy, jak i porozumienia mogą być bowiem rozwiązywane, w braku odmiennych klauzul umów-

nych lub przepisów szczególnych, tylko za zgodną wolą stron. Oświadczenie o odmowie wykonania umowy (a także o odmowie zawarcia umowy) złożone przez jednego kontrahenta nie może być uznane za prawnie skuteczną podstawę do rozwiązania porozumienia czy umowy.

Porozumienie pięciu resortów z 1968 r. daje podstawę do wyznaczenia w narodowym planie gospodarczym zadań w zakresie rozwoju branż związanych z budownictwem oraz innych zadań uwarunkowanych od rozwoju tych branż.

Istnieje zatem związek między zawarciem i wykonaniem umowy przez Przedsiębiorstwo D. i Zakładami Z. a realizacją narodowego planu gospodarczego... Rozstrzygając więc spór przedumowny, w którym podstawą obowiązku zawarcia umowy jest porozumienie kilku resortów, komisja arbitrażowa winna rozpatrywać go w związku z wielokierunkowymi powiązaniami prawnymi, które międzyresortowe porozumienie stworzyło między szeregiem przedsiębiorstw, a nie jedynie jako spór dwóch przedsiębiorstw, które mają wykonać częściowo zadania wynikające z porozumienia. Problem dostawy pras do wyrobu cegieł wapienno-piaskowych nie jest tylko problemem dostaw interesujących bezpośrednio dostawcę i odbiorcę pras. Niedostarczenie pras przewidzianych w porozumieniu pięciu resortów, postawić musi pod znakiem zapytania celowość realizacji planów produkcyjnych i inwestycyjnych szeregu przedsiębiorstw związanych z rozwojem branży budownictwa. Przewidywać można, że zaprzestanie produkcji pras typu PXC 250/16, gdyby było prawnie wiążące, doprowadzić musiałyoby do rozwiązania lub zmiany szeregu umów o dostawy i roboty budowlano-montażowe. Komisje arbitrażowe orzekają o obowiązkach jednostek gospodarki uspołecznionej zarówno przy zawieraniu umów, jak i przy ich wykonywaniu powinny mieć na względzie obowiązki wynikające dla uspołecznionych przedsiębiorstw z narodowych planów gospodarczych, zasady ekonomiczności obrotu oraz konieczności zabezpieczenia gospodarki narodowej przed stratami (art. 4 i art. 386 kc).

Stosując przepisy o systemie umownym należy respektować wytyczne zawarte w uchwałach V Zjazdu PZPR oraz II i IV Plenum KC PZPR.

Wynikająca z tych uchwał wytyczna o przyjmowaniu przez porozumienia i umowy funkcji dyrektywnych wskaźników nie mogłaby być realizowana, gdyby zaślanianie się przez jedno przedsiębiorstwo dyspozycjami swej jednostki zwierzchniej miało doprowadzić do zachwiania się planów produkcyjnych regulujących rozwój określonej branży. Z art. 6 ust. 2 dekretu z 16 V 1956 r. o umowach dostawy pomiędzy jednostkami gospodarki uspołecznionej (Dz. U. nr 16, poz. 87) wyraźnie wynika, że tylko uzgodnione zarządzenie organów nadrzędnych stron dotycząca zmiany przedmiotu umowy lub warunków dostawy objętej umową zobowiązuje strony do wykonania zarządzenia i zmiany lub rozwiązania umowy.

Jeżeli przedsiębiorstwo zobowiązane zostało uprzednio określonym wyżej porozumieniem do dostawy oznaczonej produkcji (lub do zawarcia umowy na dostawę) — zarządzenie jego resortu lub zjednoczenia zezwalające lub nakazujące mu zaniechanie tego typu produkcji, może stworzyć nową treść powiązań prawnych jedynie między wydającym zarządzenie a podporządkowanym mu przedsiębiorstwem, tzn. w pionie powiązań organizacyjnych. Zarządzenie jednostki zwierzchniej jednej ze stron, która bezpośrednio lub pośrednio podważa skuteczność prawną zawartych porozumień i umów, nie może natomiast w niczym ograniczyć lub zmniejszyć zakresu uprawnień i roszczeń o zawarcie lub wykonanie umów, innych przedsiębiorstw, znajdujących się poza pionem powiązań organizacyjnych jednostki zwierzchniej, która wydała zarządzenia. Wyjątek od tej zasady może zachodzić tylko w przypadku posiadania szczególnych uprawnień koordynacyjnych przez jednostkę zwierzchnią wydającą zarządzenie... (24 VI 1970 BO-3113/70).

Art. 36. Zdolność prawna związku kółek rolniczych nie obejmuje działalności

polegającej na wydaniu pocztówek lub albumów pocztówkowych w nakładzie masowym przeznaczonym do odpłatnego rozpowszechniania.

Nieważność umowy zawartej z przekroczeniem specjalnej zdolności prawnej zachodzi tylko w razie świadomości, iż kontrahent podejmuje czynność prawną pozostającą poza zakresem zadań. Okoliczność, że strona przy dołożeniu należytej staranności mogła wiedzieć o przekroczeniu zakresu zdolności prawnej kontrahenta (niedbalstwo), nie powoduje nieważności umowy... (31 I 1972 BO-10204/71).

Art. 120. Uchwała nr 1/72. Kolegium Arbitrażu Głównej Komisji Arbitrażowej w dniu 8 VI 1972 ustaliło ogólne wytyczne orzecznictwa arbitrażowego w sprawie początku biegu przedawnienia roszczeń o zapłatę kar umownych przewidzianych w ogólnych warunkach umów sprzedaży (dostawy) w obrocie krajowym oraz w ogólnych warunkach umów sprzedaży (dostawy) związanych z obrotem z zagranicą.

I. Kary umowne za zwłokę.

Przepisy ogólnych warunków umów sprzedaży przewidują kary umowne za zwłokę:

- 1) w dostarczeniu towaru lub w jego odbiorze,
- 2) w usunięciu wad towaru lub w dostarczeniu towaru wolnego od wad w miejsce towaru wadliwego,
- 3) w zwrocie opakowania wypożyczonego,
- 4) w zadysponowaniu towarem postawionym przez kupującego do dyspozycji sprzedawcy,
- 5) w wysyłce faktury.

We wszystkich tych wypadkach kara umowna ustalona została za każdy dzień zwłoki, przy czym okres zwłoki zagrożony karą został ograniczony przez ustalenie procentowego lub kwotowego limitu kary. Ustalenie kary umownej za każdy dzień zwłoki oznacza, że wierzycielowi przysługuje od dłużnika za każdy dzień zwłoki odrębne świadczenie w kwocie odpowiadającej określonej przepisami stawce procentowej. Powoduje to w konsekwencji, że każde z tych świadczeń staje się wymagalne oddzielnie w stosunku do każdego dnia zwłoki, a nie w jednolitej dacie, jak np. dopiero po upływie całego okresu zwłoki zagrożonego karą.

Zwłoka dłużnika powstaje z upływem terminu, w którym świadczenie miało być spełnione (art. 476 kc), a zatem z upływem tego terminu powstaje obowiązek zapłaty kary umownej za pierwszy dzień zwłoki. Wobec powyższego należy przyjmować, że bieg przedawnienia roszczenia o zapłatę kary umownej za pierwszy dzień zwłoki rozpoczyna się w tym dniu zwłoki i analogicznie za każdy następny dzień zwłoki, w każdym kolejnym dniu zwłoki...

II. Kary umowne za dostarczenie towaru z wadami i za wady opakowania transportowego oraz za dostarczenie towaru nienależycie opakowanego.

Możliwość żądania zapłaty kary umownej za dostarczenie towaru wadliwego powstaje już w chwili, kiedy staje się możliwe ujawnienie wady towaru. Wobec tego początek biegu przedawnienia roszczenia o zapłatę kary umownej za dostarczenie towaru wadliwego powinien być ustalony według dnia, w którym przy dołożeniu należytej staranności najwcześniej było możliwe ujawnienie wady. Powiązanie bowiem w każdym wypadku początku biegu przedawnienia dopiero z dniem faktycznego stwierdzenia wady sprzeczne byłoby z zasadą obiektywizacji terminu wymagalności i prowadziłoby do znacznego przedłużenia rozliczeń kar. Wychodząc z tych założeń początek biegu przedawnienia roszczeń o zapłatę kary umownej za dostarczenie towaru wadliwego należy ustalać w zależności do tego, czy chodzi o wady jawne, czy o wady ukryte. Przyjmuje się, że możliwość ujawnienia wad jawnych zachodzi już w dniu otrzymania towaru, wobec czego ten dzień należy

traktować jako początek biegu przedawnienia, chyba że przepisy lub umowa stron przewidują dłuższy termin dla zbadania towaru (odbioru jakościowego). W tym wypadku bieg przedawnienia rozpoczyna się w dniu ujawnienia wady, nie później jednak niż w ostatnim dniu, w którym zgodnie z przepisami lub umową stron towar powinien być zbadany. Dopiero gdy pomimo dołożenia należytej staranności wady nie mogły być ujawnione w terminie dla zbadania towaru (wady ukryte) za początkową datę biegu przedawnienia omawianych roszczeń należy przyjmować dzień faktycznego ujawnienia wady.

Dzień faktycznego stwierdzenia wady należy przyjmować jako początek biegu przedawnienia omawianego roszczenia również w sytuacji, gdy kupujący zwolniony jest od obowiązku zbadania towaru, a więc w szczególności, jeżeli do towaru dołączony został atest, certyfikat albo towar zaopatrzone w znak jakości, udzielona została gwarancja lub w inny sposób sprzedawca zapewnił kupującego, że wady nie istnieją (art. 564 kc § 40 ust. 2 ows w obrocie krajowym, § 32 ust. 1 ows towarów przeznaczonych na eksport)...

III. Kara umowna

- a) za dostarczenie towaru bez wymaganych atestów, kart gwarancyjnych itp.,
- b) za dostarczenie towaru bez opakowania transportowego,
- c) za zwrot opakowania w stanie uszkodzonym lub nienależycie oczyszczonego.

Okoliczności stanowiące podstawę żądania należnej kupującemu kary umownej za dostarczenie towaru bez wymaganych atestów, kart gwarancyjnych itp. a) kary umownej należnej sprzedawcy od kupującego za zwrot opakowania w stanie uszkodzonym lub nienależycie oczyszczonego, c) powinny być stwierdzone, podobnie jak wady towaru, już w dniu otrzymania towaru (opakowania), a w każdym razie nie później niż w czasie przewidzianym w przepisach lub w umowie stron dla zbadania towaru. Dlatego początek biegu przedawnienia roszczeń o zapłatę wyżej wym. kar należy ustalać analogicznie jak przy karze umownej za dostarczenie towaru z wadami...

IV. Kara umowna za niewysłanie w terminie zawiadomienia o wysyłce towaru

Przepisy ows przewidują obowiązek sprzedawcy zawiadomienia kupującego o wysyłce towaru najpóźniej w następnym dniu po oddaniu przesyłki do przewozu, zastrzegając w razie niewykonania tego obowiązku jednorazową karą umowną. O niedotrzymaniu tego obowiązku kupujący może powziąć wiadomość najwcześniej w dniu otrzymania przesyłki, wobec czego od tego dnia należy liczyć początek biegu przedawnienia roszczenia o zapłatę wyżej wymienionej kary...

V. Kara umowna za odstąpienie od umowy z powodu okoliczności za które odpowiada druga strona

... bieg przedawnienia roszczenia kupującego o zapłatę kary umownej za odstąpienie od umowy z powodu zwłoki sprzedawcy w dostarczeniu towaru rozpoczyna się:

a) w razie odstąpienia od umowy bez wyznaczenia terminu dodatkowego lub gdy wyznaczenie terminu dodatkowego w okolicznościach danego wypadku było bezprzedmiotowe — w dniu powstania zwłoki sprzedawcy, tj. w następnym dniu po terminie, w którym towar zgodnie z umową miał być dostarczony;

b) jeżeli został wyznaczony termin dodatkowy — w następnym dniu po upływie tego terminu, pod warunkiem że odpowiedni termin dodatkowy został wyznaczony niezwłocznie ...

... Zasady, o których wyżej mowa, należy stosować odpowiednio także w razie odstąpienia od umowy przez sprzedawcę z powodu zwłoki kupującego w odbiorze towaru lub zwłoki w wykonaniu ciężącego na kupującym innego obowiązku uzależniającego wykonanie umowy przez sprzedawcę ...

... początek biegu przedawnienia roszczeń o zapłatę kary umownej za odstąpienie od umowy z powodu wad komisje arbitrażowe powinny ustalać:

a) w razie niewyznaczenia terminu do dostarczenia towaru wolnego od wad lub do jego naprawy — analogicznie jak przy karze umownej za dostarczenie towaru z wadami (pkt II uchwały), a więc w razie wad jawnych w dniu otrzymania towaru lub ujawnienia wady nie później jednak niż w ostatnim dniu, w którym zgodnie z przepisami lub umową stron towar powinien być zbadany, a gdy chodzi o wady ukryte w dniu ich faktycznego ujawnienia;

b) w razie wyznaczenia przez kupującego terminu do usunięcia wady lub do wymiany towaru — w następnym dniu po bezskutecznym upływie tego terminu pod warunkiem, że podobnie jak przy karze umownej za odstąpienie od umowy z powodu zwłoki w dostarczeniu towaru odpowiedni termin do usunięcia wady lub do wymiany towaru wyznaczony został niezwłocznie ...

Art. 124. Jeżeli wierzycielowi przysługują kary umowne za zwłokę obliczane w sposób narastający w miarę upływu czasu (np. za każdy dzień), wytoczenie sporu przed komisją arbitrażową o zasądzenie części tych kar za oznaczony okres przerywa bieg terminu przedawnienia dla dochodzenia kar z tego tytułu za dalszy okres. Bieg terminu przedawnienia dla dochodzenia kar za dalszy, nie objęty sporem okres rozpoczyna się w dacie zakończenia sporu prawomocnym orzeczeniem. (25 I 1971 BO-13848/70).

Art. 386. W sporze majątkowym powstałym na tle wypowiedzenia jednej z klauzul umowy najmu lokalu nie objętego publiczną gospodarką lokalami, jeżeli przemawia za tym szczególny charakter przedmiotu najmu lub też strony chcą pozostać w stosunku umownym, komisja arbitrażowa nie może rozstrzygać wyłącznie o roszczeniach majątkowych, lecz powinna dążyć do ukształtowania treści umowy, która ma wiązać strony w przyszłości. (28 XII 1970 BO-2522/70).

Art. 492. Jeżeli dostawca popada w zwłokę w wykonaniu dostawy towarów sezonowych, które zgodnie z umową miały być dostarczone w czasie umożliwiającym wprowadzenie ich do obrotu w danym sezonie, odbiorca może skutecznie odstąpić od umowy bez wyznaczenia terminu dodatkowego. Z motywów uzasadnienia: ... W świetle przepisu art. 492 kc odstąpienie od umowy bez wyznaczenia terminu dodatkowego może nastąpić w przypadku niewykonania zobowiązania w terminie ściśle określonym, jeżeli zostało zastrzeżone uprawnienie do odstąpienia od umowy po tym terminie, jak również w przypadku gdy wykonanie zobowiązania przez jedną ze stron po terminie nie miałyby dla drugiej strony znaczenia ze względu na właściwość zobowiązania albo ze względu na zamierzony cel umowy wiadomy stronie będącej w zwłoce. Innymi słowy — odbiorca może odstąpić od umowy bez udzielenia dodatkowego terminu, jeżeli zastrzeżony w umowie termin wykonania zobowiązania był terminem fix lub jeżeli wykonanie dostawy po terminie ustalonym w umowie byłoby dla niego bezprzedmiotowe.

W niniejszym przypadku przedmiotem dostawy były płaszcze jesienno-zimowe, tj. artykuły typowe sezonowe. Przy dostawach artykułów sezonowych na potrzeby handlu podstawowym założeniem jest, aby artykuły te zostały dostarczone w czasie umożliwiającym wprowadzenie ich do obrotu w danym sezonie, a w każdym razie powinny być dostarczone podczas trwania sezonu, na który zostały zamówione.

Jeśli więc w spornym przypadku określone w umowach terminy wykonania dostaw płaszczy jesienno-zimowych pokrywały się z okresem trwania sezonu jesienno-zimowego, należało — ze względu na sezonowość artykułów będących przedmiotem dostawy — przyjąć, że wykonanie dostaw po upływie sezonu było dla odbiorcy bezprzedmiotowe i wówczas odbiorca mógł odstąpić od umowy bez

wyznaczania dodatkowego terminu przewidzianego w art. 491 kc... (12 X 1970 BO-9571/70).

Art. 577. Nabywca przedmiotu wadliwego objętego gwarancją, może dochodzić wykonania przez gwaranta obowiązków wynikających z gwarancji także po upływie okresu gwarancji, jeżeli wykaże, że wada ujawniła się przed upływem tego okresu.

Z motywów uzasadnienia: ... Wbrew twierdzeniu pozwanych Zakładów istnieją podstawy w sprawie do przyjęcia, że wada ujawniła się w listopadzie 1970 r. Okoliczność ta wynika nie tylko z protokołu o wadach jednostki B-40/12 podpisanego przez głównego inspektora budowy, ale z pkt. 3 protokołu reklamacyjnego, sporządzonego przez przedstawiciela armatora, w którym to dokumencie stwierdza się właśnie wadę wykruszenia się metalu białego w łożysku silnika produkcji pozwanych Zakładów w dacie listopad 1970 r.

Natomiast sam fakt, że powodowa Stocznia o wadzie ujawnionej w okresie gwarancyjnym powiadomiła pozwane Zakłady po upływie okresu gwarancyjnego nie może skutkować utraty roszczeń z gwarancji, skoro art. 577 § 1 kc uzależnia obowiązek wykonania świadczeń przez gwaranta jedynie od ujawnienia się wady w okresie gwarancyjnym.

Przepisy Kodeksu cywilnego i ogólnych warunków dostaw nie przewidują obowiązku zawiadomienia gwaranta o ujawnieniu wady ani zażądania od gwaranta wykonania obowiązków z gwarancji przed upływem okresu gwarancyjnego.

Nabywca przedmiotu wadliwego może wobec tego dochodzić wykonania przez gwaranta obowiązków wynikających z gwarancji także po upływie okresu gwarancji, jeżeli wykaże, że wada ujawniła się przed upływem tego okresu... (3 VI 1971 1-5993/71).

Zarządzenie Przewodniczącego Komisji Planowania przy Radzie Ministrów z 7 X 1966 r. w sprawie ogólnych warunków umów sprzedaży oraz umów dostawy w obrocie krajowym pomiędzy jednostkami gospodarki uspołecznionej (MP nr 57, poz. 276 zm. 28 VI 1969 r. — MP nr 36, poz. 285).

§ 14 ust. 1 i 2 ows. Jeżeli zgodnie z podziałem zadań pomiędzy poszczególne rodzaje transportu dla określonego przewozu przewidziany jest transport samochodowy — wywołuje to takie same skutki jak wyłączenie przewozu kolejną, a więc sprzedawca nie może domagać się dopłaty za transport do miejsca wskazanego w umowie bez względu na to, jakiego środka transportu użył. (29 VI 1970 r. BO-55X 72/70).

§ 24 ust. 1 pkt 2 i 3 oraz § 27 ust. 1 ows. Termin zwrotu opakowania wypożyczonego, gdy towar wraz z tym opakowaniem został wydany odbiorcy za pośrednictwem przewoźnika, biegnie od dnia otrzymania przez odbiorcę opakowania lub od dnia, w którym odbiorca mógłby to opakowanie otrzymać, gdyby dokonał wszelkich niezbędnych do tego, a należących do jego obowiązków czynności.

Z motywów uzasadnienia: ... Przepisy § 24 ust. 1 pkt. 2 (w związku z ust. 3 tegoż paragrafu) oraz § 27 ust. 1 ogólnych warunków umów sprzedaży (Mon. Pol. 1966, nr 57, poz. 276 z późn. zm.) stanowią, że opakowanie wypożyczone kupujący obowiązany jest zwrócić w terminie określonym w umowie, a jeżeli w umowie terminu nie określono — w terminie określonym w cennikach, katalogach lub publikacjach podanych kupującemu do wiadomości. Z przepisów tych, jak również z pozostałych przepisów ows dotyczących opakowań wypożyczonych nie wynika wyraźnie, od kiedy należy liczyć ów termin do zwrotu opakowania. Przepis § 24 ust. 1 pkt. 2 ows jednakże zawiera sformułowanie, że kupujący obowiązany jest zwrócić opakowanie wypożyczone lub takie samo opakowanie po takich samych przedmiotach niezwłocznie po zwolnieniu.

Ustalenie, że opakowania mają być zwrócone (niezwłocznie po zwolnieniu) wskazuje, że kupujący musi je posiadać w chwili, kiedy zaczyna biec termin do ich zwrotu. Przyjęcie więc, iż termin do zwrotu opakowania wypożyczonego biegnie od daty powierzenia go (wraz z towarem) przewoźnikowi, tj. od chwili, gdy odbiorca jeszcze faktycznie go nie posiadał, byłoby sprzeczne z tym przepisem.

Art. 544 § 1 k.c. nie może mieć zastosowania do opakowań wypożyczonych. Przepis tego artykułu bowiem postanawiający, że „jeżeli rzecz sprzedana ma być przesłana przez sprzedawcę ... poczynuje się w razie wątpliwości, że wydanie zostało dokonane z chwilą, gdy w celu dostarczenia rzeczy na miejsce przeznaczenia sprzedawca powierzył ją przewoźnikowi trudniącemu się przewozem rzeczy tego rodzaju”, wyraźnie mówi o „rzeczy sprzedanej”. Natomiast do oceny stosunków kontrahentów dotyczących opakowań wypożyczonych na podstawie przepisów o umowie sprzedaży brak przesłanek, skoro z chwilą wydania tego rodzaju opakowań odbiorcy nie następuje przejście własności ani wydanie do jego wyłącznej dyspozycji, jak również zapłata ceny (art. 535 § 2 k.c.) i kwestie związane z obrotem opakowaniami wypożyczonymi zostały uregulowane w sposób szczególny w o.w.s.

Z uwagi na powyższe uzasadnione jest przyjęcie, że początek terminu zwrotu opakowania wypożyczonego należy liczyć nie od chwili powierzenia go przewoźnikowi, lecz od dnia otrzymania przez odbiorcę lub od dnia, w którym mógłby to opakowanie otrzymać, gdyby dokonał wszelkich niezbędnych do tego, a należących do jego obowiązków czynności... (24 I 1972 r. BO-8041/71).

Zarządzenie Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych z 11 II 1970 r. w sprawie ogólnych warunków umów o realizację inwestycji i o wykonanie remontów budowlanych (MP nr 7, poz. 66).

§ 26. Bezasadna jest odmowa zawarcia porozumienia wstępnego o wykonanie robót budowlano-montażowych z powodu niezatwierdzenia portfelu zleceń.

Z motywów uzasadnienia: ... Wbrew zajętemu przez OKA stanowisku, powołane ogólne zasady i warunki umów o realizację inwestycji i o wykonanie remontów budowlanych nie uzależniają zawarcia porozumienia wstępnego od uprzedniego zatwierdzenia portfelu zleceń wykonawcy. Zawarcie porozumienia wstępnego powinno poprzedzać włączenie robót objętych porozumieniem do portfelu zleceń wykonawcy, co wynika wyraźnie z przepisu § 11 ust. 2 zarządzenia nr 52 Prezesa RM z 14 IV 1969 r. w sprawie ramowych zasad, trybu oraz organizacji bilansowania i rozdziału robót budowlano-montażowych (Mon. Pol. nr 24, poz. 188) oraz z przepisu § 3 ust. 2 zarządzenia Ministra Budownictwa i Przem. Mat. Budowlanych z 11 VI 1970 w sprawie zasad oraz trybu bilansowania i rozdziału robót budowlano-montażowych na 1971 r. (Mon. Pol. nr 19, poz. 1463). Powołane przepisy przewidują konieczność uwzględnienia porozumień wstępnych przy podejmowaniu decyzji dotyczących rozdziału robót i portfeli zleceń oraz obowiązek zapewnienia pierwszeństwa wykonawstwa inwestycjom, co do których realizacji zostały zawarte porozumienia wstępne. W związku z powyższymi przepisami nałożony został na generalnych wykonawców oraz na podwykonawców w § 107 i 128 o.w.r.i. obowiązek zawiadomienia jednostek nadrzędnych oraz organu bilansowania i rozdziału robót budowlano-montażowych o zawartych porozumieniach wstępnych w sprawie realizacji robót... (11 II 1971 r. 11-14362/70).

§ 71 ust. 1 pkt 1. Skrócenie przez strony cyklu realizacji inwestycji upoważnienia inwestora do żądania ustalenia w umowie terminu wykonania zadania inwestycyjnego wynikającego ze skróconego cyklu. (29 VII 1971 r. 11-7191/71).

§ 76. Wykonawcy przysługuje od inwestora dodatek za skrócenie terminu oddania obiektu tylko wówczas, jeżeli skrócenie terminu oddania obiektu jest jednocześnie skróceniem okresu realizacji budowy w stosunku do okresu wynikającego z obowiązującego normatywnego cyklu budowy obiektu. (7 XI 1971 r. 11-10761/71)

Uchwała nr 128 Rady Ministrów z 17 VII 1969 r. w sprawie normatywów cykli budowy (MP 1969 r., nr 33, poz. 243).

§ 7 ust. 1 pkt. 2. Komisja arbitrażowa uprawniona jest do ustalenia w sporze przedumownym wcześniejszego terminu zakończenia robót, niż by to wynikało z ustalonego cyklu budowy.

Z motywów uzasadnienia: ... Pozostaje do rozważenia problem, czy państwowe komisje arbitrażowe uprawnione są do ustalania umownych terminów zakończenia robót przypadających na okres wcześniejszy, niż wynikałoby to z cyklu dyrektywnego. Zgodnie z treścią § 7 ust. 1, pkt 2 uchwały nr 128 Rady Ministrów z 17 VII 1969 r. w sprawie normatywów cykli budowy, jednostki gospodarki społecznej współdziałające przy realizacji zadania inwestycyjnego obowiązane są dokładać starań, aby rzeczywisty okres wykonawstwa skrócić w stosunku do ustalonego cyklu budowy i wynikającego z niego terminu umownego. Przepis § 76 załącznika nr 1 do zarządzenia Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych z 11 II 1970 r. w sprawie ogólnych warunków umów o realizację inwestycji i o wykonanie remontów budowlanych (Mon, Pol. nr 7, poz. 66) stanowi, że wykonawcy przysługują odpowiednie dodatki na żądanie zamawiającego zgłoszone z jego inicjatywy lub w wyniku decyzji właściwego organu, czas wykonania robót zostanie skrócony poniżej obowiązującego cyklu budowy. Z powołanych wyżej przepisów wynika, że aczkolwiek cykl dyrektywny jest ustalony przy uwzględnieniu konkretnych warunków i okoliczności, w których realizowane będzie określone zadanie inwestycyjne, to jednak w wielu przypadkach istnieją możliwości wykonania tego zadania w czasie krótszym od ustalonego cyklu oraz że na żądanie inwestora strony mogą w umowie ustalić termin wykonania robót przypadających na okres wcześniejszy, niż by to wynikało z ustalonego cyklu. Żaden z obowiązujących przepisów szczególnych nie przewiduje specjalnego trybu, w którym dochodziłoby do umownego ustalenia terminu zakończenia robót przypadających na okres wcześniejszy, niż by to wynikało z obowiązującego cyklu; należy zatem przyjąć, że ustalenie takiej klauzuli umownej pozostawione zostało umawiającym się stronom w ramach przysługującej im swobody kontraktowania. Strony, które nie mogą dojść do porozumienia co do treści klauzuli umownej w granicach przysługującej im swobody kontraktowania, uprawnione są do zwrócenia się do komisji arbitrażowej w formie sporu przedumownego, przy czym arbitraż przy ustalaniu treści spornego postanowienia umownego, działając niejako w zastępstwie stron korzysta z takiej samej swobody kształtowania stosunku umownego, z jakiej korzystają umawiające się strony. W tym stanie rzeczy uznać należy, że komisje arbitrażowe uprawnione są do ustalenia w sporze przedumownym umownego terminu zakończenia robót przypadającego na okres wcześniejszy, niż by to wynikało z ustalonego cyklu budowy. ... (24 XI 1971 r. BO-5935/71).

Rozporządzenie Rady Ministrów z 24 IV 1968 r. w sprawie obowiązkowych ubezpieczeń komunikacyjnych (Dz. U. nr 15, poz. 89 i 1971 r. nr 11, poz. 108).

§ 14. Państwowy Zakład Ubezpieczeń ponosi odpowiedzialność z obowiązkowego ubezpieczenia komunikacyjnego za utracone korzyści spowodowane wyłączeniem z eksploatacji pojazdu uszkodzonego w wypadku.

Z motywów uzasadnienia: ... Zgodnie z § 14 rozporządzenia Rady Ministrów z 24 IV 1968 r. w sprawie obowiązkowych ubezpieczeń komunikacyjnych o zakresie odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń rozstrzyga zakres odpowiedzialności posiadacza ubezpieczonego pojazdu. Skoro zatem — zgodnie z art. 361 § 2 k.c. — naprawienie szkody przez posiadacza ubezpieczonego pojazdu obejmuje nie tylko straty, które poszkodowany poniósł ale i korzyści, które mógłby osiągnąć, gdyby mu szkody nie wyrządzono, PZU nie może skutecznie uchylić się od pokrycia spornej części szkody spowodowanej wyłączeniem uszkodzonego pojazdu z eksploatacji... (14 I 1972 r. III-13841/71).

Opracował
Zenon Klafkowski